

TRADICIJSKO ODIJEVANJE I MESOPUSNI OBIČAJI KASTAVŠTINE

Hamerlitz, Anja

Undergraduate thesis / Završni rad

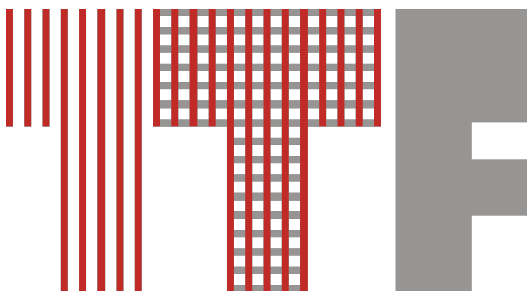
2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:667898>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-18**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO –TEHNOLOŠKI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI STUDIJ TEKSTILNA TEHNOLOGIJA I INŽENJERSTVO

ZAVRŠNI RAD

**TRADICIJSKO ODIJEVANJE I MESOPUSNI OBIČAJI
KASTAVŠTINE**

Anja Hamerlitz

Zagreb, kolovoz 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO –TEHNOLOŠKI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI STUDIJ TEKSTILNA TEHNOLOGIJA I INŽENJERSTVO
ODJEVNO INŽENJERSTVO

ZAVRŠNI RAD

**TRADICIJSKO ODIJEVANJE I MESOPUSNI OBIČAJI
KASTAVŠTINE**

Mentor:
Prof. dr. sc. Žarko Paić

Student:
Anja Hamerlitz

Zagreb, kolovoz 2018.

SAŽETAK

U posljednjih 50 – 60 godina mali dio Primorja, zvan Kastavština, zahvatio je val snažnih promjena. Ovaj je prostor u potpunosti izmijenjen, kako etnički, tako i politički i administrativno. Usprkos svim navedenim promjenama neki se ljudi s područja Kastavštine trude svoju tradiciju održati živom. Svake se godine preko 7 grupa zvončara s područja Kastavštine okupi kako bi pješke obišli gradiće i sva okolna sela. Ovaj se završni rad fokusira na sličnosti i različitosti u navikama, oblačenju i običajima u posljednjih 100 – 150 godina te konstantnim mijenama unutar skupina koje su aktivne u vrijeme mesopusta te se ujedno bavi temom očuvanja nematerijalne baštine u Hrvatskoj i Europi.

KLJUČNE RIJEČI: Kastavština, zvončari, Pust, partenjaki

SUMMARY

In last 50 – 60 years a lot has changed in small part of Primorje, called Kastavština. Administratively and politically this territory has been completely transformed, but some people in this area are determined to keep tradition alive and well. Every year more than 7 groups of *zvončars* from Kastavština, walk on foot around small towns and villages to remind everyone about their traditions and customs. This work is focused on differences and similarities in habits, dressing and folk customs in last 100 – 150 years, and constant changes with in groups active during the mesopust period in Kastavština and also deals with the theme of conservation of intangible heritage in Croatia and Europe.

KEY WORDS: Kastavština, zvončari, Pust, partenjaki

SADRŽAJ

1. UVOD	5.
2. KAKO ZNANOST TUMAČI POKLADE OBIČAJE	7.
3. KASTAVŠTINA	9.
4. ZVONČARI	11.
5. NASTANAK ZVONČARA I ZVONČARSKIH SKUPINA	13.
6. ZVONČARI	14.
6.1. Rukavački zvončari	14.
6.2. Zvonejski zvončari	17.
6.3. Halubajski zvončari	18.
6.4. Žejanski i munski zvončari	21.
6.5. Mučićevi zvončari, zvončari Vlahovog Brega i Korenskog, Frlanski zvončari	22.
6.5.1. Mučićevi zvončari	22.
6.5.2. Zvončari Vlahovog Brega i Korenskog	23.
6.5.3. Frlanski zvončari	23.
6.6. Zvončari iz Velikog i Malog Brguda (Brgujski zvončari)	25.
7. PARTENJAKI	26.
8. PROJEKT <i>Karneval kralj Europe I i Karneval kralj Europe II</i>	28.
9. ZAKLJUČAK	29.
10. POPIS LITERATURE	30.
11. POPIS PRILOGA	31.

1. UVOD

Pust, mesopust ili fašnik, bez obzira na to kako ovakve običaje nazivali diljem Hrvatske na samom kraju sve se svede na određeni oblik prerusavanja koji gotovo nije zaobišao niti jednu civilizaciju još od antičkih Grka i Rimljana. U kvarnerskom kraju maskiranje i prerusavanje djevojaka i mladića sastavni je dio kulture i baštine. Sam period pusta pomičan je te povezan s Uskrsom. Riječki karneval kao gradski oblik održavanja maskiranja najstariji je karneval u Republici Hrvatskoj te slovi za jedan od najvažnijih i najposjećenijih svjetskih karnevala. No ovaj završni rad neće se uopće odnositi na važnost maskara i karnevala za grad Rijeku već će u potpunosti biti posvećen području Kastavštine te kulturnim tradicijama toga kraja. U posljednjih pola stoljeća područje Kastavštine zahvatio je snažan val socijalno-ekonomskih promjena. U ovome periodu kreće i potpuni zaokret u odnosu spram političkih, ali i društvenih pitanja te sukladno s time možemo zaključiti kako je pojam, Kastavština, kako geografski tako i društveno transformirana, a samom transformacijom ovoga kraja uslijedila je i promjena u nekim tradicijama i pogledima ljudi. To je neizbježno utjecalo na promjenu i gubljenje nekih navika i običaja domaćeg stanovništva. Sam način života uvelike se razlikuje od nekadašnjeg, što je već jedan od razloga da se običaji prilagode novonastaloj situaciji.

Ovaj završni rad zamišljen je kao analiza pokladnih običaja, tradicija i maškaranih svetkovina na području Kastavštine te njihove promjene kroz godine te komparaciju istih. Za provedbu već spomenutih analiza najveće značenje treba pridodati dvama autorima: Lidiji Nikočević u knjizi “Zvončari i njihovi odjeci” te Franji Šepić-Bertinu s knjigom “Zvončari, partenjaki, feštari, maškare”. Ovi su autori ponajviše zaslužni za pregled i analizu bogate povijesne građe te njihovu materijalizaciju kroz ove dvije knjige. U prvom dijelu završnog rada pokušat ću pobliže geografski smjestiti sam lokalitet Kastavštine, ali ga ujedno i odrediti administrativno kako bi lakše pratili povijesne promjene ovoga područja. Nakon toga dolazimo do centralnog dijela završnog rada te možda i najvažnijim dijelom kulturne baštine ovoga područja – zvončara i zvončarskih skupina ovoga kraja. S obzirom na dugu tradiciju zvončara te njihovu brojnost i ugled u ovom području taj dio rada odlučila sam podijeliti u nekoliko najvažnijih dijelova. U prvom dijelu važno je kronološki smjestiti sam nastanak zvončara te genezu same tradicije zvončarstva. Nakon toga važno je skrenuti pažnju na odjeću i ukrase

zvončarskih maski te njihovo značenje nekada i danas. Nadalje, treba spomenuti i zvončarske ophode kao važan dio tradicije na području Kastavštine te razlike i sličnosti među istima. U posljednjim poglavljima završnog rada važno je izdvojiti i rukavačku maškaranu skupinu koja se odlikuje potpuno zasebnim maškaranim tradicijama.

Na samom kraju spomenut ću veoma važne projekte “Karneval kralj Europe 1” i “Karneval Kralj Europe 2” koji daju realnu sliku o tradicijama na području Rijeke i Kastavštine te nadopunjuje njegovu značajnost ne samo za Republiku Hrvatsku već i za kulturnu tradiciju starog kontinenta. Na kraju, pokušat ću sumirati sve dane analize te zaključiti kako se i na koji način mijenjala tradicija ovoga kraja te koliko važnu ulogu imaju u današnjem društvu. Jednako tako sve dane analize pomoći će nam kako bi zaokružili cijeli završni rad u smjeru očuvanja tradicije te prenašanja iste na nove naraštaje.

2. KAKO ZNANOST TUMAČI POKLADNE OBIČAJE

Kako bismo jasnije shvatili povijesni razvoj nastanka maškaranih tradicija važno je istaknuti kako se običaji na ovom području prvi puta spominju još u antičkom Rimu. Stari su Rimljani svetkovali saturnalije u slavu boga plodnosti, Saturna. Slavlje bi započelo 17. prosinca i trajalo do 24. prosinca, kada su se završavali poljoprivredni radovi. Također su slavili luperkalije 15. veljače koji se smatra pastirskim danom, a posvećen je bogu Lupercusu, čuvaru životinja i zaštitniku njihove plodnosti i napokon bakanalije starorimske svečanosti u čast boga Bakha koje su 186. godine prije n.e. zabranjene od strane rimskog Senata zbog razuzdanosti.¹ Ova tri rimska običaja, uz utjecaj prastarih agrarnih kultova, smatraju se pretečom današnjih poklada, zato se Europa smatra majkom karnevala. Običaji se održavaju u doba prijelaza zime u proljeće, a ponavljaju se svake godine duž cijelog panonskog, dinarskog i jadranskog područja, samo što se javljaju u različitim oblicima i inačicama pokladnog prerušavanja.

Kada na običaje gledamo s antropološko-psihološke strane možemo reći kako „pokladni (pusni) običaji u samom početku imaju apotropejsko (odvraćajuće) značenje, tj. zaštitu od zlih duhova i sila. Ujedno je to i magičan čin u nastojanju da se te snage stave u službu čovjeka kako mu ne bi štetile i otežavale opstanak. Simbolika i smisao ovih običaja jest u prizivanju plodnosti, očišćenju od grijeha, ali i u pobjedi dobra nad zlim te svjetla nad tamom!“ (Šepić-Bertin, 1997: 12). Kada promatramo ovakvu definiciju pusnih običaja jasno možemo zaključiti kako su maškare svojevrsni vid zabave i opuštanja koje za sobom vuku duboko ukorijenjeni strah od zlih sila koje predstavlja hladno zimsko razdoblje koje prethodi ovim tradicijskim običajima. Jednako tako jasno je vidljivo prema ovoj definiciji kako su se sami motivi pusnih običaja uglavnom promijenili, no maškare i pusni običaji još uvijek privlače velik broj mlađih generacija. Kada govorimo o vizualnom identitetu maškara najvažniji oblik raspoznavanja je maska. Maska je najvažniji predmet, ona simbolizira magičan predmet u borbi protiv zlih duhova. Riječ maska

¹ Marovček, G., Mesopust je više od folklor, 2014, <http://fluminensia.org/mesopust-je-vise-od-folklor>, preuzimanje: 1. lipnja 2018.

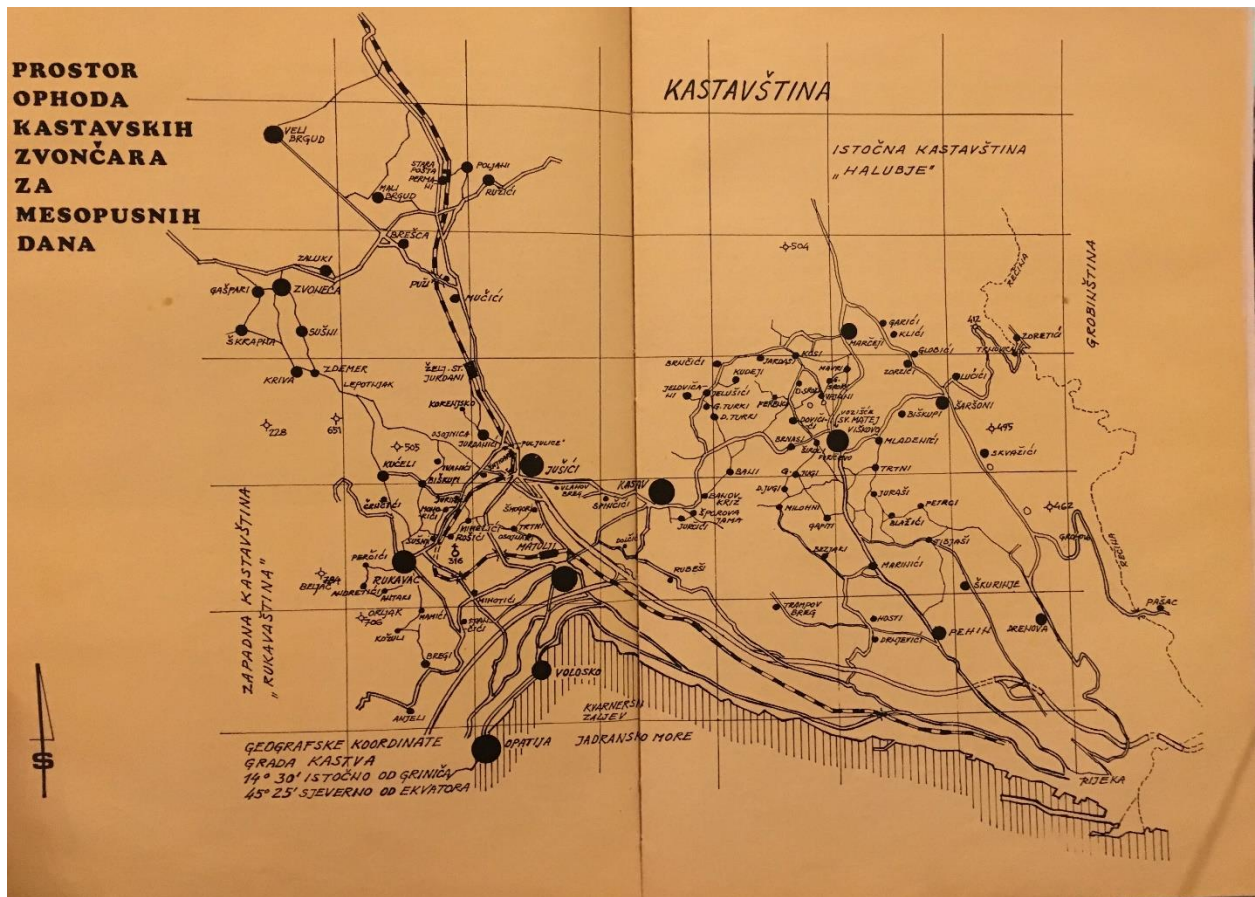
dolazi od francuskog *masque* (krinka) (Šepić-Bertin, 1997: 12). Njena vremenska i prostorna rasprostranjenost seže čak u pretpovijesno doba i nalazimo je već na pećinskim crtežima. Teško da je ikad na Zemlji postojala civilizacija koja nije poznavala masku. Na temelju svega možemo zaključiti da je prvobitna uloga maske ritualnog, odnosno magijskog karaktera.² Maska se jednako kao i tradicijski običaji mijenjala kroz povijest, a kada govorimo o kvarnerskom području takva je razlika jasno vidljiva čak i na prvi pogled.

² Marovček, G., Mesopust je više od folklor, 2014, <http://fluminensia.org/mesopust-je-vise-od-folklor>, preuzimanje: 1. lipnja 2018.

3. KASTAVŠTINA

Kastavština kao geografski pojam obuhvaća predio oko Kastva u zemljopisnom smislu Kastavština spada u područje tzv. istarskog visokog Krasa koji se ističe Ćićarijom te Učkom koja čini najjužniju nabornu liniju. Šepić-Bertin područje Kastavštine definira ovako: „Pod pravom Kastavštinom razumijeva se u užem smislu cijelo područje koje je omeđeno na jugozapadu crtom koja ide od mora ponad Opatije do Veprinca i dalje do poviše Rukavca, na zapadu crtom od Rukavca do Brguda, na sjeverozapadu i sjeveru od Brguda preko Lipe, do Lisca i odavde na sjeveroistoku i istoku crtom od Lisca do izvora Rječine i napokon Rječinom do Drenove iznad Rijeke. Južna granica prolazi morskom obalom od Kantride do Voloskoga.“ (Šepić–Bertin, 1997: 10).

Kastavština je u administrativnom smislu do Prvog svjetskog rata spadala pod Austrougarsku Monarhiju i bila podijeljena na 33 porezne, područne županije (danas su to katastarske općine). Nakon propasti Austrougarske 1918. godine u ove krajeve dolaze talijanske okupacijske trupe kao dio Antantinih savezničkih snaga. Rapalskim ugovorom iz 1920. utvrđene su nove granice između Kraljevine SHS, kasnije Jugoslavije, i Italije, što se održalo do kraja Drugog svjetskog rata kada je u cijelosti pripala Hrvatskoj u okviru Jugoslavije (Šepić–Bertin, 1997: 10). Nakon 1950. godine dolazi do preustroja jedinica lokalne samouprave u Saveznoj Federativnoj Republici Jugoslaviji kada Kastavština gubi identitet i potpada pod veliku Općinu Rijeka, odnosno, njezin sjeverni dio pod Općinu Opatija, a iz nekadašnjih županija stvaraju se mjesne zajednice koje su u sastavu Općine Rijeka, odnosno Opatije. Nakon 1993. godine u novonastaloj Republici Hrvatskoj, dolazi do preustroja jedinica lokalne samouprave i na prostoru nekadašnje Kastavštine dobivamo grad Kastav, Općinu Matulji, Općinu Viškovo i dijelom grad Rijeku.

Slika 1. Karta Kastavštine

4. ZVONČARI

Na području Kastavštine vjerojatno je teško zamisliti mesopusne običaje bez zvončara i zvončarskih skupina, koje po mnogočemu definiraju razdoblje maškaranja i pokladnih običaja na području Kastavštine. Usprkos tome što je svakom stanovniku Kastavštine i okolice pojam zvončar veoma jasan i razumljiv teško je zapravo definirati pojam zvončara. Štoviše, veoma je teško pronaći ikakvu definiciju koja bi objedinila sve što zvončar zapravo reprezentira. Prema Wikipediji kao najraširenijem obliku pretraživanja, pojam zvončar označava: “ najpoznatije ophodnike stočarske pokladne magije u Hrvatskoj”.³ Ovakva definicija, gotovo nerazumljiva, teško da doista određuje pojam zvončara kako na tu pokladnu tradiciju sagledavaju u području Kastavštine. Kako bi najjasnije definirali pojam zvončara najbolje je citirati članak ministarstva kulture o kulturnoj baštini: “U vrijeme poklada (od 17. 1. pa do Pepelnice) u Kastavštini desetak grupa muškaraca obilazi svoja i susjedna sela na višekilometarskim ophodima po tradicijskih putovima. Neki imaju maske, a neki različita oglavlja koja simboliziraju vegetaciju i plodnost.“ U početku djelovanja zvončarskih skupina većina njih s područja Kastavštine nosili su zoomorfnu ili animalnu masku što je i potvrđeno u članku Milovana Gavazzija iz 1967., a koja je naknadno promijenjena nakon Rapalskog ugovora i talijanskog pritiska (Gavazzi 1967: 201). „Svi imaju ogrnute naopako okrenute ovčje kože i zvona, po kojima su i prozvani zvončari. Njima zvone krećući se na različite načine, što sve iziskuje određeno umijeće i fizičku izdržljivost. Stoga se smatra da ne može svatko biti zvončar. Premda s jedne strane vidljivo utjelovljuje drevna magijska značenja rituala kojim se trebala prizvati plodnost krajem zime, ovaj je običaj i danas izuzetno vitalan.”⁴ Unatoč nedostatku definicije koja bi mogla opisati pojam zvončara, ono što znamo sa sigurnošću je kako su zvončari jedan od simbola čitave Kastavštine. Tako u zvončarske skupine ovoga područja ubrajamo: Rukavačke, Zvonejske, Mučićeve, zvončare Vlahovog brega i Korenskog, Frlanske, Brgujske, Halubajske, Žejanske i Munske zvončare.

³Wikipedia, Zvončari, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Zvon%C4%8Ddari>, preuzimanje: 13.8.2018.

⁴Godišnji pokladni ophod zvončara s područja Kastavštine, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5232> preuzimanje: 13.8.2018.

Prema Lidiji Nikočević postoji još jedna kategorizacija koja se zasniva na kontinuitetu postojanja, današnjem izgledu i načinu kretanja te se dijeli u tri tipa:

1. Zvončari s jednim velikim zvonom i zoomorfnom maskom na glavi (Halubajski zvončari),
2. Zvončari s cvjetnim ogjavljima i trima zvonima (Brežanski, Brgujski, Frlanski, Mučićevi, Rukavački, Zvonejski te zvončari Korenskog i Vlahovog Brega),
3. Zvončari s ogjavljima s raznobojnim papirnatim trakama i trima zvonima (Žejanski i Munski zvončari (Nikočević, 2014: 31).

Slika 2. Zvončari 1949. godine

5. NASTANAK ZVONČARA I ZVONČARSKIH SKUPINA

Kada govorimo o povijesnom nastanku zvončara i zvončarskih skupina veoma je teško doći do konkretnih, autentičnih i dokazanih podataka na tu temu. Najstarijim zvončarskim skupinama smatraju se one s područja Halubja, Rukavca, Zvoneće i Žejana. Unatoč tom ustaljenom mišljenju na području Kastavštine te podatke nije moguće točno utvrditi. Bez obzira na nedopunjenu povijesnu građu, starost neke skupine od velikog je i važnog značenja za ove zvončarske skupine. Nikočević navodi sljedeće: „Što je neka skupina bliža davnini koju se ne pamti, doživljava se u većoj mjeri autentičnom i autohtonom“ (Nikočević, 2014: 183). Ono što je preostalo od povijesne geneze mesopusta uglavnom su priče i legende koje su sačuvane usmenom predajom te je teško o njima govoriti kao o apsolutnim dokazima pusnih običaja:

1. Legenda o nastanku zvončarskih običaja pod navalom Turaka

Jedna od legendi povezuje početak zvončarskih običaja s navalom Turaka na područje Istre i Kastavštine te o maskiranju kukuruznih usjeva u ljude kako bi se zbunile protivničke čete.

2. Nastanak zvončara od maskiranih pastira

Druga verzija narodne predaje o podrijetlu zvončara jest da su pastiri u proljeće prilikom odlaska s ovcama u goru obukli životinjske kože, stavili maske i zvonce oko pojasa i takvi se veselili po selu, kako bi na sebe privukli pažnju vještica koje bi onda gledale njih i ne bi naudile ovcama.

Obje priče ne sadrže nikakve znanstvene činjenice pa ih ne možemo ni uzeti kao ozbiljne povijesne okolnosti nastanka pusnih običaja na području Kastavštine (Šepić-Bertin, 1997: 12).

6. ZVONČARSKE SKUPINE NA PODRUČJU KASTAVŠTINE

6.1. Rukavački zvončari

Rukavački zvončari jedni su od najstarijih i ujedno najpoštovanijih zvončarskih skupina s područja Kastavštine. Njihov značaj i doprinos za mesopusnu kulturu od neopisive su važnosti kako za samo mjesto Rukavac tako i za cijeli kraj. Najraniji spomen rukavačkih zvončara javlja se samim formiranjem zvončarske sekcije pri Mjesnom odboru, a nedugo zatim nastao je zvončarski odbor koji je također djelovao pri Mjesnoj zajednici Rukavac. Uz dugu tradiciju zvončarstva za rukavačke zvončare važno je spomenuti i veliku razliku u opremi i odjeći između starijih generacija zvončara te zvončara koji danas čuvaju tradicije na području Rukavca. Zvončare s područja zapadne Kastavštine kojoj pripada i Rukavac, u početku su nazivali *stari* (Ivo Jardas, 1957: 41). *Stari* su ih nazivali zbog toga što su običaj njegovali isključivo stariji mladići i muškarci. Naziv zvončari vjerojatno su dobili kasnije zbog zvonjave, a i zbog samih zvona koja nose.

Najčešće su nosili majice kratkih rukava s crno-bijelim vodoravnim prugama za razliku od današnjih zvončara koji su češće obučeni u majice s bijelo-plavim prugama (Šepić-Bertin, 1997: 27). Zatim su oblačili bijele platnene hlače, a preko nogavica vunene čarape navučene sve do ispod koljena, čarape se zovu *natikače* jer se natiču preko nogavica. Kao i danas ovčja koža im je dopirala do koljena te prekrivala ramena i cijeli stražnji dio leđa, a u ruci su kao i danas imali baltu. Oko struka su nosili 5-6 manjih zvonaca dok danas rukavački zvončari nose tri zvona ,u sredini jedno veće od oko 5-7 litara i dva manja zvona od 3-4 litre sa strane. Nema nikakvih potvrda o tome da je rubac oko vrata postojao, niti pismenih niti usmenih, što nas dovodi do zaključka kako je tek naknadno uvršten u zvončarsku opremu. Na glavi su nosili masku koja im je prekrivala lice no kada je dio Kastavštine po Rapalskom ugovoru pripao Kraljevini Italiji, Talijani su im zabranili nositi maske preko lica pa je trebalo pronaći neko drugo rješenje svojevrzni kompromis pronađen je u obliku *krabujosnice*. Krabujosnica se izrađuje od starog šešira na koji se pričvrsti raznobojno cvijeće od krep-papira. Jedinu preostali povijesni materijalni

dokaz o tome da su zvončari zapadne Kastavštine nosili masku prije ovog razdoblja nalazi se u „Zvončarskoj himni“ koja je nastala u ranijim godinama 20. stoljeća, a zabilježio ju je Franjo Šepić-Bertin:

„Zvonci su nan Ivićaci zeli,

Zvonci su nan, rano moja, Ivićaci zeli.

Kože su nan miši raspeštali⁵,

Kože su nan, rano moja, miši raspeštali.

Špagi su nan na kravi vezali,

Špagi su nan, rano moja, na kravi vezali.

A opanki petjaron⁶ su dali,

A opanki, rano moja, petjaron su dali.

Maškaru su Pustu darovali,

Maškaru su, rano moja, Pustu darovali.“

(Šepić-Bertin, 1997)

⁵*Raspeštati* – usitniti, raskomadati

⁶*Petjar* - prosjak

Ujedno jedna od najvećih diferencijacija između rukavačkih zvončara i ostalih zvončara s područja Kastavštine jest to što rukavački zvončari imaju dva ophoda u dane mesopusta. Prvi ophod koji rukavčani nazivaju i „poć na Zvoneću“ ili „poć zgorun“ podrazumijeva ophod od Rukavca do Zvoneća te je karakterom puno ozbiljniji od drugog ophoda rukavačkih zvončara. U ovom prvom ophodu kreću se prema sjeveroistoku te redom prolaze mjesta: Biškupi, Kućeli, Zdemer, Krivu te potom Škrapna, Zvoneće na kojem provedu nešto duže vremena s obzirom da je Zvoneće glavni cilj ovog ophoda. Nakon toga kreću prema Zalukima i Brešcima, a nakon toga starom cestom koja vodi prema Trstu idu prema mjestima: Mučići, Jurdani i Jušići te nakon Jušića idu prema Rukavcu gdje završava ovaj prvi tip ophoda rukavačkih zvončara. U ovom ophodu najčešće sudjeluje oko trideset muškaraca te počinje rano ujutro. Ovaj ophod kako je već ranije spomenuto zahtjeva određenu disciplinu i strpljenje, ali i određenu količinu izdržljivosti s obzirom na dužinu puta i neprijatnost samoga terena. Ophod se najčešće održava prvu ili drugu nedjelju u pokladnom razdoblju.

Manja količina ozbiljnosti, drugačija odjeća i potpuno različit pristup predstavlja drugi ophod rukavačkih zvončara. Ono što definira ovaj drugi ophod je njegovo održavanje u dva dana: prvi dan na pusni ponedjeljak, a drugi dan za sam Pust, odnosno u utorak. U ovom ophodu, prije drugog svjetskog rata, zabilježeno je mnogo agresivnije ponašanje nego što običaju danas nalažu (Nikočević, 2014: 48). Tada bi, kao dio običaja, zvončari ubili mačku, te njezinom krvlju i tijelom plašili sumještane, najčešće mlade djevojke. Gledatelji bi u ovim scenama uživali i zabavljali se ovim poganim činom. Kroz godine takva se tradicija izgubila te danas drugi ophod koji kruži oko samog sela izgleda dosta drugačije nego u starija vremena. O manjoj ozbiljnosti i zahtjevnosti drugog ophoda govori i podatak da se dječaci koji se spremaju na veliki ophod prema Zvoneći u narednoj godini najčešće pripremaju na ovom manjem ophodu po samom Rukavcu. Sam ophod započinje na ranije određenom mjestu pred skupinom kuća te se pali oganj, a nakon što se vatra ugasi jedan od zvončara uzima pod ruku nekoga od ukućana koji dolazi puhati na oganj. Takva tradicija i dan danas još uvijek živi te se svake godine za pusni ponedjeljak i Pust organizira ova vrsta ophoda.

6.2. Zvonejski zvončari

Zvoneća i Rukavac veoma su usko povezani pojmovi, kako geografski samom blizinom među dvama selima, tako zvončarskom tradicijom, ali i obiteljskom vezom. Naime stanovnici Rukavca u jednom su periodu počeli nastanjivati područje Zvoneća (a prije toga su to područje koristili za ispašu stoke). Nadalje su se stanovnici dvaju mjesta počeli međusobno ženiti te samim time dolazi do preplitanja među tradicijom, ali i sve manjih razlika u običajima ovih dvaju mjesta. S toga nije začuđujuće kako su ophodi ovih dviju zvončarskih skupina gotovo identični ili neizbježno veoma slični. Najveća je razlika u ruti samog ophoda, odnosno, zvonejski zvončari ne prolaze kroz Škrapnu i Krivu te se odvijaju u suprotnom smjeru te tjedan dana nakon rukavačkog ophoda. Njihova ruta se kreće u smjeru jugozapada te posjećuju sljedeća mjesta: Sušnji, Zdemer, Kućeli, Biškupi, Rukavac, Jušići, Jurdani, Mučići te potom preko Brešca i Zaluka ponovno put Zvoneće. Samo ponašanje i odjeća unatoč tome što su se nekoć razlikovali danas su gotovo identični kao i oni kod rukavačkih zvončara. Muškarci dakle nose, kao i kod rukavačkih zvončara, mornarske majice i bijele hlače. Unatoč svim sličnostima i blizini između dvaju mjesta, u susretima između zvonejskih i rukavačkih zvončara nikada nisu zabilježene veće svađe ili tuče što često zna biti slučaj među zvončarskim skupinama što pokazuje svojevrsni rivalitet među skupinama s područja Kastavštine (Matetić, 1999: 193).

Slika 3. Zvončari sa Zvoneće

6.3. Halubajski zvončari

Halubajski zvončara jedna su od najstarijih zvončarskih skupina Kastavštine, a danas slove za najpoznatiju i najcjenjeniju zvončarsku skupinu čitavog Primorja. Sam osnutak ili bilo koji vid primarnog okupljanja halubajskih zvončara nije materijalno zabilježen te o samom nastanku ne znamo gotovo ništa. Halubajski zvončari, za razliku od drugih zvončarskih skupina Kastavštine, okupljaju svoje članove s cijelog područja općine Viškovo te djelomice i iz općine Kastav te stoga ne čudi činjenica da su halubajski zvončari najbrojnija zvončarska skupina koja danas broji preko 300 starijih zvončara ne računajući djecu i mlađe zvončare. U čitavoj Hrvatskoj na spomen zvončara gotovo odmah se asocira i povezuje sa zvončarskom skupinom s Halubja što i ne čudi jer je upravo ova skupina s posebnom zoomorfnom maskom koja prikazuje lice životinje i masivnim zvonom s volumenom većim od 9 litara.

Unatoč podacima da su halubajski zvončari u ranim godinama dvadesetog stoljeća izgledali gotovo isto kao zvončari s područja zapadne Kastavštine (a što je bila praksa sve do šezdesetih godina prošlog stoljeća), danas se ova skupina odlikuje gotovo unikatnom i specifičnom odjećom i ukrasima, ali i umaskiranom pratnjom. U tim ranim godinama postojanja i djelovanja halubajski bi se zvončari okupili u Marčeljima te krenuli u Gariće te kada bi kolona bila spremna nastavili bi svoj put prema drugim selima (Šepić-Bertin, 1997: 66). Na početku te kolone išao je župan, a zajedno s njim i vođa skupina koji je najčešće bio najstariji član, a običaji se kao ni vizualni izgled, nije razlikovao od današnjih običaja na prostoru zapadne Kastavštine (pepeljenje pepelom), a za njima bi, kao i danas, išli vrag, medvjed i lopov kao maskirana pratnja (Jardas, 1957: 44). Najveća razlika između halubajskih zvončara ranog razdoblja i danas jest u zvončarskim zvonima. Prvotno su, kao i rukavački zvončari, nosili pet do šest omanjih zvonaca koja su naknadno svedena na tri veća zvonca koja su nosili sve do kasnih sedamdesetih godina prošlog stoljeća (Nikočević, 2014: 70). Danas zvončari s Halubja nose samo jedno veliko zvono vezano oko struka jednim velikim konopom, a to zvono je volumena od 9 – 10 litara. Maska je u to doba bila od ovčje kože koja je podsjećala na veliku kožnu kapu dok je nos predstavljao oguljeni klip kukuruza, a za čeljust je bila privezana klocalica⁷(Šepić-Bertin, 1997: 12). U desnoj

⁷*Klocalica* – uzica privezana za čeljust kojom se ona pomiče

su ruci nosili *mačuku* ili *baltu*⁸. Na sebi su nosili opanke s remenom, a bijele čarape bi navlačili preko bijelih hlača do koljena. Gore su oblačili mornarske majice kratkih rukava. Danas se odjeća halubajskih zvončara u nekoliko sitnih detalja razlikuje od gore opisane. Tako su majice i dalje s mornarskim uzorkom na crno-bijele ili plavo-bijele pruge, bijele vunene čarape se povlače preko nogavica hlača desetak centimetara iznad visokih crnih cipela, a najveća je razlika u ušivenoj crvenoj vrpici na vanjskoj strani nogavica hlača od pojasa pa do donjeg ruba nogavica, širine od 1.5 do 2 cm. Oko vrata danas nose i svileni crveni rubac cvjetnih motiva. Maske su tijekom posljednjih godina prošlog stoljeća postajale sve veće i masivnije sve dok nisu dosegle današnju veličinu.

Ophod kao jedno od najvažnijih obilježja današnjih zvončara i u Halubju danas nosi veoma važnu ulogu. Skupina halubajskih zvončara ima možda i najduži put za prijeći na svome ophodu, a isti se održava tijekom tri dana: na pusnu nedjelju, pusni ponedjeljak i sam dan Pusta. Na pusnu nedjelju kreću iz Marčelji u Gariće, Kliće, Globiće, Zorziće, Krasu, Lučiće, Saršone, Biškupe, Mladeniće, Trtne, Juraše, Blažiće, Petrcce, Tibljaše, Škurinje te nakon toga kreću prema Rijeci gdje dolaze na Riječki karneval. Zatim na pusni ponedjeljak ponovno kreću iz Marčelji u Kose, Jardase, Brnčiče, Rudno, Krajevac, Jelušiče, Jelovičane, Turke, Banov Križ, Žegote, Kastav (taj dio rute postaje standardan nakon 1949. godine), Jurčiče, Šporovu Jamu, Bane, Kudeje, Ference, Donje Sroke, Dovičiće, Brnase, Širole te zatim stižu u Viškovo. Na sam dan Pusta halubajski zvončari ponovno kreću iz Marčelji u Mavre, Mavrovićino, Gornje Sroke, Vajane, Vozišće, Viškovo, Mariniće, Štefane, Pletence, Pehlin, Hoste, Drnjeviće, Pužiče, Trampov Breg, Bezjake, Milohne, Donje Juge, Gornje Juge, Furićevo te ponovno nazad prema centru Viškova. Uz ovaj standardni ophod u vrijeme samog Putsta, skupina zvončara s Halubja svake se godine odaziva na velik broj putovanja i gostovanja po domaćim i međunarodnim karnevalima u svrhu promocije kulture s područja Kastavštine.

⁸*Mačuka ili balta* – predmet od drva ili nekog drugog materijala koji u ruci nosi većina zvončara

Valja zaključiti kako su halubajski zvončari jedno od obilježja cijelog pusnog perioda za prostor istočne Kastavštine i šire. Njihova jedinstvenost i autentičnost znak su posebnog djela kulture veoma važnog ne samo za područje Kastavštine ili Primorja, već je i dio baštine Republike Hrvatske. Unatoč sitnim promjenama koja su vremena nanijela ovoj zvončarskoj skupini treba naglasiti kako su oni i dan danas simbol i čuvar tradicije istočne Kastavštine.

Slika 4. Halubajski zvončari

6.4. Žejanski i munski zvončari

Unatoč tome što početak i nastanak ovih dviju zvončarskih skupina ne možemo sa sigurnošću potvrditi, popularnost žejanskih i munskih zvončara raste iz godine u godinu, dok je nekada tih zvončara tijekom ophoda bilo znatno manje, samo dva do četiri. Primjerice, postoji arhivirani dokaz, fotografija iz pedesetih godina prošlog stoljeća, na kojoj se nalazi svega četiri zvončara na ophodu za Pust. Prvotni razlog za manjak zvončara bio je nedostatak zvona, naime, sve do šezdesetih godina prošlog stoljeća na području Žejanama i Muna bilo je zvona dovoljna za opremiti samo dva zvončara. Za vrijeme pusta u večernjim satima muškarci bi obilazili selo opasani zvonima, no nisu imali kompletnu opremu, te bi potom u gostionicama odlučivali koji par će na dan Pusta ići na ophod po Munama i Žejanama. Unatoč tome što je maska munskih i žejanskih zvončara veoma slična, postoje manje razlike. Obje se grupe nastoje razlikovati jedna od druge pa inzistiraju na razlikama premda se Žejanski zvončari žale da ih Munski kopiraju te da su od njih preuzeli elemente njihove opreme, razlikujući se samo u sitnim detaljima. U ophod kreću na dan Pusta i to tako da najprije obilaze susjedno selo. Žejanci idu u Male i Vele Mune, a Munci u Žejane, a potom obilaze okućnice vlastitog sela (Nikočević, 2014: 68).

Obje grupe zvončara nose mornarske majice i bijele hlače s plavom vrpcom na vanjskoj strani nogavica širine 2 cm te crne visoke cipele. Oko struka nose *šubu*, tj. pojas od ovčjeg runa širine 30-40 cm, a između šube i vrata još jedan komad janjeće kože vezan preko ramena. Na lijevoj i desnoj strani prsa, za majicu, imaju pričvršćen rubac za brisanje znoja, a oko vrata ne nose *facol* (rubac). *Klobuk* (šešir) je najčešće napravljen od kartona, na koji Žejanci s vanjske strane pričvrste razglednice s motivom djevojke ili cvijeća, a ostali prostor je ispunjen raznobojnim cvjetovima i šarenim mašnjama. Munci danas imaju samo cvjetove od krep-papira, dok su nekad imali po tri razglednice, a na prednju stranu *klobuka* stave tri veća cvijeta. Na vrhu šešira žejanskih zvončara nalaze se dvije rozete od raznobojnog krep papira, promjera 25-35 cm, a na šeširu koji nose zvončari iz Muna lepeze. Gotovo do poda sa šešira na stražnju i bočnu stranu spuštaju se šarene trakice širine 3 cm kod munskih i 2 cm širine kod žejanskih zvončara. Takav šešir s trakicama naziva se *kumarak* (Šepić-Bertin, 1997:77).

6.5. Mučićevi zvončari, zvončari Vlahovog Brega i Korenskog, Frlanski zvončari

Posebnost ovih zvončarskih skupina leži u tome što su zvončari Vlahovog Brega i Korenskog te Frlanski zvončari nastali od velike skupine Mučićevih zvončara. Takav rasplet događaja zapravo pothranjuje činjenicu kako se u posljednjih dvadeset godina vide tendencije razdvajanja većih zvončarskih skupina u manje i lokalnije određene skupine. Što se tiče same opreme i načina odijevanja u ovim zvončarskim skupinama, može se reći kako nema nikakve razlike između njihove opreme i opreme rukavačkih i zvonejskih zvončara. Opremu čine: bijele hlače, mornarske majice, marama te krabujosnica i cipele uz standardna tri zvonca (Šepić-Bertin, 1997:60).

6.5.1. Mučićevi zvončari

Mučićevi zvončari, nekada velika i mnogobrojna skupina zvončara, danas su brojem manja, ali i dalje veoma zapažena zvončarska skupina na području zapadne Kastavštine. Skupinu koju su nekada činili stanovnici iz mnogobrojnih mjesta uz granicu s Republikom Slovenijom: Mučići, Permani, Pojane, Ružići, Brešca, Jurdani, Jušići, Varljeni, Korensko te čak i sami Matulji, danas predstavljaju čak četiri zvončarske skupine.

Iako ophod svake od navedenih zvončarskih skupina s područja Kastavštine zahtjeva određenu razinu fizičke i psihičke spremnosti, ruta mučićevih zvončara, objektivno sagledano, najteža je, najzahtjevnija i najduža ruta u Kastavštini. Dugačka 18 kilometara ona posjećuje mjesta: Mučići, Jurdani, Jurdanići, Rukavac, Mihotići, Matulji, Rubeši, Spinčići, Vlahov Breg i Jušići te ponovno natrag prema Mučićima (Nikočević, 2014: 58). Taj se ophod održava na pusnu nedjelju. Uz navedeni ophod, mučićevi zvončari svake godine imaju još jedan dodatni ophod do Brguda. On se ustalio nakon 1984. godine, kreće u utorak, na dan Pusta, a stanovnici i žitelji mjesta Brgud bili su veoma zahvalni zvončarima iz Mučića jer do tada nisu bili unutar rute niti jedne zvončarske skupine. Treba napomenuti kako su mučićevi zvončari obučeni jednako u oba ophoda.

6.5.2. Zvončari Vlahovog Brega i Korenskog

Nastanak ovih dviju zvončarskih skupina obilježen je anegdotom iz 1981. godine kada su se iz šale odlučili odvojiti od mučićevih zvončara u lokalnoj gostioni. Njihov je ophod specifičan po tome što se svake godine naizmjenično ide s Vlahovog Brega prema Korenskom te obrnuto. Održava se pretposljednju nedjelju pokladnog razdoblja. Ruta započinje s Vlahovog Brega prema Jušićima, Žnjidarima, Biškupima, Ivanićima te ponovno u Žnjidare, Korensko, Juradnice, gostionicu *Crni Mačić*, Jušice te zaključno Vlahov Breg (Nikočević, 2014: 61). Uz taj ophod, dvije zvončarske skupine mogu, kada god požele, otići u ophod i s mučićevim zvončarima što dokazuje kako u odvajanju ovih dviju zvončarskih skupina nije bilo nikakve zle krvi. Od opreme i odjeće zvončari Vlahovog Brega i Korenskog nose bijele hlače i karirane košulje. Unatoč veoma malim razlikama te tome što obje skupine nastupaju odvojeno na gostovanjima i gostujućim karnevalskim smotrama predstavljaju se zajedno.

6.5.3. Frlanski zvončari

O frlanskim zvončarima znamo veoma malo. Osnovani su relativno kasno, tek 2002. godine. Njihov je ophod veoma kratak tek šest do sedam kilometara te obuhvaća naselja: Frlanija, Dolčić i Rubeši te se održava prve subote u mjesecu veljači. To je jedini ophod na području Kastavštine koji se održava u subotu te jedini ima specifično određen dan koji se ne mijenja ovisno o razdoblju mesopusta. Još jedna posebnost ove zvončarske skupine je u njihovoj vedrini i nasmijanosti koja je jedan od temelja rada i funkcioniranja ove zvončarske skupine. Nikočević navedenu osobinu opisuje sljedećim riječima: „Naši se zvončari moraju smijati cijeli dan od uha do uha. Svi se zvončari drže škuro, a naši se smiju, u tome je razlika.“ (Nikočević, 2014: 62).

Slika 5. Mučičevi zvončari

6.6. Zvončari iz Velikog i Malog Brguda (Brgujski zvončari)

Osnutak i prvo djelovanje zvončara s Velikog i Malog Brguda prepričan je kao svojevrsna legenda koja kaže kako su Brgujci kada su čuli da su Turci došli sve do Grobnika odlučili na štapove od četiri metra dužine nabosti osušene glave goveda te se obukli u ovčje kože i oko struka stavili praporce te tako obučeni krenuli prema Halubju kako bi pomogli svojim susjedima u borbi protiv neprijatelja (Šepić-Bertin, 1997: 71). Iako ova legenda nema nikakvog povijesnog uporišta, stanovnici ovih mjesta i danas vjeruju u priču o herojskom činu. Prvi službeni spomen brgujskih zvončara jest u kontekstu njihovih ophoda u vrijeme prije Prvog svjetskog rata. Tada su ophod vršili na pusni ponedjeljak, dok su na pusnu nedjelju te sam dan pusta vršili ophode po vlastitom selu (Nikočević, 2014: 63). Danas je sama ruta ophoda pomalo promijenjena te započinje na Velom Brgudu, a nastavlja se prema mjestima: Zaluki, Brešca, Varljeni, Puži, Mučići, Jurdani, Permani, Ružići, Poljane te zatim staju kod stare pošte gdje je pripremljena okrjepa, a zatim nastavljaju starom cestom Rijeka – Trst uz selo Permane do Malog Brguda te natrag prema Velikom Brgudu (Šepić-Bertin, 1997: 71). Po zvončarskoj opremi i odjeći, zvončari iz Velikog i Malog Brguda ne razlikuju se od ostalih zvončarskih skupina s područja zapadne Kastavštine. Jedina je razlika što na krabujosnici nose, osim cvjetova, i smrekine grančice te imaju pomalo drugačiju vrstu hoda od svojih kolega sa zapadne Kastavštine.

7. PARTENJAKI

Današnja svijest je sasvim oprečna, pa partenjake, zvončare ili maškare promatramo kao održavanje tradicije, običaja, želju za komuniciranjem, afirmiranjem u individualnom i društvenom smislu, spoznaju vlastitog identiteta i napokon u novije doba kao folklor i turističku ponudu. Većina današnjih sudionika pokladnih običaja prihvaća to kao naslijeđenu tradiciju, ne poznajući genezu tih običaja niti ih ona zanima. Stoga je jasan polaritet između maškaranih tradicija nekad i sad uglavnom u smislu kolektivne svijesti stanovništva te istaknute. Ta razlika je jasno vidljiva u unificiranosti današnjih partenjaka u kojoj svi izgledaju veoma slično, primjerice svake godine djevojke šivaju nove komade odjeće koje iz godine u godinu izgledaju sve modernije, dok je u vremenu nakon 2. svjetskog rata nije se toliko pažnje usmjeravalo na samo oblačenje i izgled povorke koliko na održavanje tradicije i običaja.

Iako je povijesni razvoj ovih običaja teško utvrditi, možemo veoma jasno definirati i analizirati ove običaje u današnje vrijeme. Rukavački *partenjaki* čine danas zaseban krug pokladnih običaja u nešto izmijenjenom obliku od onog kakav je bio nekad. Ophod partenjaka po Rukavcu vrši se danas samo na pusni ponedjeljak i na pust. Tijekom ophoda od kuće do kuće, povorka se sve više povećava novo pridošlim sudionicima koji su ih sačekali kod kuće. *Maj*⁹ je okićen cvjetovima od šarenog krep papira kao i trakicama od istog. Muzika, glazba se obavezno sastoji od harmonikaša i bubnjara, a dobrodošli su i puhački instrumenti kao truba, klarinet i sl. U pravilu se posjećuju kuće sudionika povorke, ali to nije strogo pravilo. Na čelu povorke ide vođa, fešter, on svojom zviždaljkom najavljuje polazak, pravac kretanja i zaustavljanje. Kad dođu u kuću, zaplešu i najave ples 'samo za ukućane'. Na tom plesu djevojka, odnosno mladić iz te kuće, koji su sudionici partenjaka, otlešu ples sa svojom simpatijom. Osim mladih zaplesati mogu i svi oni koji se smatraju članovima domaćinstva. Drugi ples najavi se za 'svih koji mogu i koji ne mogu', na tom plesu mogu svi sudjelovati, od ukućana, susjeda ako se tu zateknu, do partenjaka koji to žele. Domaćini u kući ih ponude domaćim kolačima, vinom, sokovima te

⁹*Maj* – okićeno drvo

kavom. Jedna djevojka i jedan mladić, jajari, idu nekoliko kuća ispred te u košaru pletenu od pruća skupljaju jaja, od kojih se prvi sljedeći vikend napravi večera.

U povorci partenjaki u pravilu idu dva po dva ili tri po tri, držeći se oko pojasa, krećući se lijevo- desno u taktu glazbe. Mladići su obučeni u lijepe svilene bluže, najčešće plave boje, koje su na krajevima rukava, oko vrata i oko pojasa obrubljene vrpcom u boji ili rubom izvezenim u narodnom vezu. Hlače su najčešće traperice, a za obuću se koriste niske ili visoke elegantne cipele. Oko vrata svaki partenjak nosi svileni rubac, najčešće crvene boje, s cvjetovima. Prije pedesetak godina partenjaki su na glavi nosili posebne kape ovalna oblika, izrađene od kartona presvučenog tankim plišem u boji. Po rubu i obodu kape bile su prošivene staklene perle u obliku cjevčica, danas partenjaki na glavi ne nose ništa. Djevojke su odjevene u posebne svilene suknje-brhane, a pri dnu imaju prišivenu jednu ili više vrpce u boji različitoj od suknje. Na gornjem dijelu djevojke nose bijele bluže, od svile ili sličnog materijala. Preko bluže neke od njih stave najčešće crni prsluk- kamižolin, žutim koncem izvezenih rubova, te tu i tamo prišivenim zlatnim tokama. (Šepić-Bertin, 1997: 12). Nekad su djevojke oko vrata nosile ogrlice umjesto rupca, a rubac su najčešće nosile na glavi, danas djevojke i mladići nose rubac oko vrata. Na nogama su djevojke po starom običaju nosile pletene čarape, a danas najčešće nose hula-hop čarape te čizme.

Slika 6. Partenjaki 1929. godine

Slika 7. Partenjaki 2016. godine

8. PROJEKTI KARNEVAL KRALJ EUROPE I I KARNEVAL KRALJ EUROPE II

Kada razgovaramo o kulturi kao pojmu koji čini veoma važno vezivno tkivo za pitanje nekog naroda, onda je još bitnije reći kako je potvrda te kulture gotovo podjednako važna kao i ona sama. Za temu mesopusta na području Kastavštine od iznimnog su značaja projekti *Karneval Kralj Europe I* i *Karneval Kralj Europe II* koji su pripomogli kulturnoj tradiciji s ovog područja da dođe u muzeje diljem Europe te prezentira barem djelić svojih običaja i tradicije.

Projekt *Karneval Kralj Europe I* započeo je 2007. godine kao svojevrsni alat za istraživanje zajedničkog korijena svih festivala na području Europe, a u čijoj je realizaciji i provedbi sudjelovao i zagrebački Etnografski muzej. Voditelj i koordinator ovog projekta bio je Etnografski muzej Trentina, a u sklopu projekta priređena je i putujuća izložba „Zimske maske plodnosti u europskom etnografskom kontekstu“ nastala na temelju terenskih istraživanja u Italiji, Hrvatskoj, Bugarskoj te Makedoniji. Ono što je bio cilj projekta, a i same izložbe jest ustvrditi sličnosti u tematici karnevala diljem cijele Europe.¹⁰ Taj prvi dio projekta trajao je do 2009. godine, a zbog velikog uspjeha i brojnih priznanja nedugo zatim pokrenut je drugi dio istoimenog projekta.

Karneval Kralj Europe II započeo je 2010. godine kao nastavak projekta *Karneval Kralj Europe I* ponovno pod vodstvo Etnografskog muzeja grada Trentina. Ovaj drugi dio projekta proširio je terenska istraživanja te uključio neke od zemalja koje nisu bile dio istraživanja u prve dvije godine projekta, a samim time i proširio arhivsku bazu za nastavak istraživanja nematerijalne baštine na području Europe. U projektu *Karneval Kralj Europe II* sudjelovale su redom: Italija, Makedonija, Slovenija, Poljska, Rumunjska, Bugarska, Španjolska i Hrvatska.¹¹

¹⁰ Gajski Kovačić, N.: Tajna Veza europskih karnevala, Vjesnik., 31. siječnja 2009, <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=4542>, preuzimanje 22.8.2018.

¹¹ Karneval Kralj Europe II, Etnografski muzej grada Zagreba, http://www.emz.hr/Izlo%C5%BEbe/Karneval%20Kralj%20Europe%20_5551, preuzimanje 22.8.2018.

9. ZAKLJUČAK

Na samom kraju kada sumiramo sve navedene činjenice i analize možemo veoma lako doći do zaključka da današnji mesopusni običaji nisu samo puko održavanje tradicije ili puki folklorni obrazac koji se ispunjava svake godine na prijelazu iz zime u proljeće. Oni osim toga duboko u sebi nose neka društvena i politička pitanja koja se rješavaju paljenjem krivca za sve nedaće u tekućoj godini, Pusta. Značenja samih zvončara i zvončarskih skupina nisu samo u pukoj proizvodnji buke već su oni predstavnici svoga kraja, ponos mjesta iz kojeg dolaze te posebni simbol Kastavštine. Samim time lako je za zaključiti da se na prostoru Kastavštine danas veoma budno održavaju običaji koji su, kao i svi običaji i tradicije, oblikovane nekim novim vremenom u kojem danas živimo. Na ovom prostoru još uvijek žive i živjet će mnogi autohtoni običaji, bilo u izvornom ili nešto izmijenjenom obliku. Mnogi od njih otišli su u nepovrat ili se pomalo zaboravljaju. Nove generacije svakodnevno su izložene utjecaju medija, pa time i formiranju drukčijih nazora na svijet koji ih okružuje. Također valja spomenuti kako magijska funkcija pokladnih običaja više nije primarna već je njihovo pravo značenje u očuvanju naših izvornih običaja i narodne baštine. Međutim kad-tad svatko od nas osjeti potrebu saznati nešto o svojim precima, o sebi, odakle dolazi i kuda treba ići.

10. POPIS LITERATURE

1. Gajski Kovačić, N.: Tajna Veza europskih karnevala, Vjesnik, 31. siječnja 2009, <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=4542>, preuzimanje 22. kolovoza 2018.
2. Gavazzi, M.: Das Maskenwesen Jugoslawiens, Archives suisses des traditions populaires, 1967, str. 185. – 202.
3. Jardas, I.: Kastavština, Naklada Kvarner, Kastav, 2010.
4. Matetić, F.: Zvoneća svojni, Naklada Adamić, Rijeka, 1999.
5. Marovček, G.: Mesopust je više od folklore, 2014., <http://fluminensia.org/mesopust-je-vise-od-folklor>; preuzimanje: 1. lipnja 2018.
6. Nikočević, L.: Zvončari i njihovi odjeci, Naklada Kvarner, Kastav, 2014.
7. Šepić-Bertin, F.: Zvončari, partenjaki, feštari i maškare, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1997.
8. Godišnji pokladni ophod zvončara s područja Kastavštine, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, preuzimanje: 13. kolovoza 2018.
9. Karneval Kralj Europe II, Etnografski muzej grada Zagreba, http://www.emz.hr/Izlo%C5%BEbe/Karneval%20Kralj%20Europe%202_5551, preuzimanje 22. kolovoza 2018.
10. Zvončari, Wikipedia, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Zvon%C4%8Dari>, preuzimanje: 13. kolovoza 2018.

11. POPIS PRILOGA

1. Slika 1. Karta Kastavštine, Šepić-Bertin, F.: Zvončari, partenjaki, feštari i maškare, Izdavački centar Rijeka, Rijeka 1997. (33. str)
2. Slika 2. Zvončari 1949. Godine, Gavazzi, M.: <http://dizbi.hazu.hr/object/3717>, posljednje preuzimanje: 23. kolovoza 2018.
3. Slika 3. Zvončari sa Zvoneće, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Zvon%C4%8Dari>, posljednje preuzimanje: 23. kolovoza 2018.
4. Slika 4. Halubajski zvončari, <http://www.tz-viskovo.hr/hr/kulturna-bastina/halubajski-zvoncari>, posljednje preuzimanje: 23. kolovoza 2018.
5. Slika 5. Mučićevi zvončari, <http://www.mucicevizvoncari.hr/galerija.htm>, posljedne preuzimanje 26. kolovoza 2018.
6. Slika 6. Partenjaki 1929.god. ; Šepić-Bertin, F.: Zvončari, partenjaki, feštari i maškare, Izdavački centar Rijeka, Rijeka 1997. (92. str)
7. Slika 7. Partenjaki 2016. godine, privatni album, autor: Andrea Hamerlitz